

Kronikk av Erik Nordgreen, seniorrådgiver, Lillegården kompetansesenter

Publisert: 28.nov.2009

SITAT: Ingen ansvarlige er å spore

Når voksne mennesker snakker om usynlig mobbing abdiserer vi fra en av våre primæroppgaver. Vi skaper rom og legitimitet for mobberne og bidrar til å autorisere barns lidelser. Min påstand er at mobbing er synlig. Utfordringen er lukkede øyne og usynlige voksne.

På skoler, i lokalsamfunn og i media snakker en om barn som mobbes i det skjulte. Mennesker står frem og forteller om en barndom hvor de ble utestengt og plaget. Voksne grep ikke inn. Ingen ansvarlige er å spore. Man kan ikke laste den som intet visste og intet så.

Chatterom

Digital mobbing og jentemobbing er avarter av begrepet «usynlig mobbing». Jenter fryser ut venninner på subtilt og umerkbart vis. Det gjør også gutter. På nettets mange chatterom er det umulig å ha oversikt. Media portretterer enkeltskjebner etter flere år med sammenhengende trakassering. Lærere og andre voksne toer sine hender mens de gjør et Eggum-sitat til sin trosbekjennelse: «Eg skjønner allting etterpå».

Defensiv opptreden på dette feltet bidrar til dehumanisering. Paulo Freire skrev boken «De undertryktes pedagogikk». Han formidler et dobbelt budskap. Både den undertrykte og undertrykkeren er dehumanisert. Det vil si at de begge er i bevegelse bort fra sitt ideal som menneske.

I Det gamle testamentet kan et av begrepene for «synd» oversettes med «å bomme på målet». Den som mobber skyter over mål.

En uønsket virkelighet

På norske skoler og i barns vennemiljø tillater vi i for stor grad at gutter og jenter marginaliseres. Deres menneskeverd brutaliseres. Vi ser det og vender oss bort.

«Barn må jo få velge sine venner selv. Vi kan ikke tvinge dem til å være sammen med jevnaldrende de ikke trives sammen med. Han har en noe spesiell væremåte da. Vi kan jo ikke se bort fra det». Med slike setninger rettferdiggjør og sementerer vi en uønsket virkelighet istedenfor å manøvrere oss inn i en posisjon der vi kan endre den.

I nesten tretti år har jeg arbeidet med gutter og jenter i ulike livssituasjoner. Det har ikke vært vanskelig å se hvem som står utenfor. Jeg har sjelden vært i tvil om hvem de er. Og de er, som forskning viser, i de aller fleste tilfeller helt gjennomsnittlige gutter og jenter uten påfallende avvik eller oppførsel.

Slik sett skiller de seg ikke ut fra mobberne. Jeg stiller meg skeptisk til påstandene om at mobberne har en patologi med til dels psykopatiske trekk. Om de finnes mener jeg de likevel ikke utgjør den mest utbredte gruppen mobbere.

Holde noen utenfor

I et klassemiljø eller vennemiljø utvikler det seg raskt, eller over tid, en aksept for å holde noen jevnaldrende utenfor. De går alene til skolen, de er alene i friminuttene, de velges sist i

lek, de inviteres ikke på pizzakvelder i helgene og de går hjem fra skolen uten bursdagsinvitasjon i lommen. De sitter inne når andre er ute. Disse barna er det ikke så veldig komplisert å få øye på. Ofte fryses de ut av de veltilpassa barna. De barna som smiler til voksne med ryggen elegant vendt mot den de holder på sidelinjen.

«But first must you learn how to smile as you kill, if you want to be like the folks on the hill» (John Lennon). Denne mobbingen er ikke usynlig. Den er bare artikulert på sofistikert vis. Like fullt kan den skues på både kort og lang avstand.

Ingen inviterer

Det er noen ansvarlige voksne der ute. De voksne som aksepterer at deres barn systematisk velger bort jevnaldrende både på private arrangement og på større felles sammenkomster. I kommuner finner det sted store sosiale antimobbings-tilstelninger på kveldstid. Det er gutter og jenter man heller ikke ser på disse arrangementene. Ingen inviterer. Står en alene på et slikt arrangement kan vel ensomheten neppe oppleves sterkere.

Skole og hjem har en lovfestet rett og plikt til å samarbeide. De skal samarbeide om mer enn kakelotterier og transportkabler ved diverse utflukter. Å bygge et læringsmiljø som fremmer sosial og faglig læring er hovedfokus. Det er et læringsmiljø der elever verken får anledning til å stå utenfor eller til å skyve sine jevnaldrende ut i mørket. Samarbeidet trenger en tydelig etisk forankring kombinert med praktiske og gjennomførbare strategier.

I et slikt samarbeid orienterer foreldre og lærere hverandre hyppig og fortløpende om barna sin sosiale situasjon på fritid og på skole. En er utvetydig, også i forhold til barna, om at en hverdag der noen blir gående alene ikke vil bli tolerert. Spørsmålet vil kun være *hvordan* og ikke *om* man løser denne utfordringen.

Favorisere kulturplantene

En agronom jeg kjenner støtter meg delvis i påstanden om at det er mulig å dyrke frem en hage der ugress får svært dårlige vekstvilkår. Han foretrekker å si at all god kultivering favoriserer kulturplantene.

Jeg har sett klasser, skoler og vennemiljø der mobbing og utestenging ville vært et særdeles forstyrrende fremmedelement som ikke hadde overlevd lenge. «Behov foreligger ikke - de skapes», skriver Jens Bjørneboe i «Dongery» (skuespill, 1976). Det samme kan sies om legitimitet for mobbing eller en kultur for inkludering. Og her må tydelige voksne ta ansvar for skaperverket.

Forståelig engasjement

I liten grad bør en laste foreldre som velger dramatiske strategier for å redusere mobbing i skoler i Norge. De har ikke nådd frem via mer stuerene kanaler. Og de synliggjør et anstendig og forståelig engasjement på barns vegne. Likevel kan en være noe betenkt over mulige effekter av å henge ut enkeltskoler på en allment tilgjengelig nettside.

Opplever foreldre at skolen ikke har vært tilstrekkelig kompetent i sin kommunikasjon tidligere, vil et slikt tiltak kunne virke ytterligere undergravende i forhold til problemet en ønsker å adressere. Paulus snakker om «de som har iver, men mangler forstand».

Jeg vil ikke overføre dette sitatet til grunnleggerne av det aktuelle nettstedet. Men jeg vil peke på at skoler generelt har et profesjonelt ansvar for å hindre at foreldre bringes i en affekt der

de ser et behov for å ta i bruk mindre egnede kommunikasjonsmåter.

Positivt miljø

Det foregår systematisk utviklingsarbeid i flere norske skoler der redusert mobbing er en forskningsmessig dokumentert effekt av å ha etablert et positivt læringsmiljø. Her kombinerer en visjonær tenkning med et godt håndverk. Manifeste og visjoner må dokumenteres i lærere og foreldre sin daglige praksis for å skape, samt vedlikeholde, gode oppvekstvilkår for barn.

I for stor grad er mobbing en utfordring skoler og foreldre eksporterer til eksterne kompetansemiljøer. Vi skal utvikle gode systemer og samarbeidsmåter for inkludering. Samtidig må systemutvikling kombineres med personlig ansvar. En systemtenker- og kritiker har uttalt at «No system can be defined so strictly that nobody needs to be good».